

NELJAS OSAKOND

ALVER vs. EESTI

(kaebus nr 64812/01)

KOHTUOTSUS

STRASBOURG

8. november 2005

Käesolev kohtuotsus muutub lõplikuks konventsiooni artikli 44 lõikes 2 sätestatud tingimustel. Kohtuotsust võidakse keeliliselt toimetada.

Kohtuasjas Alver vs. Eesti

on Euroopa Inimõiguste Kohus (neljas osakond) kojana, kuhu kuuluvad:
Nicolas Bratza, *esimees*,
J. Casadevall,
G. Bonello,
R. Maruste,
S. Pavlovschi,
L. Garlicki,
J. Borrego Borrego, *kohtunikud*,
ja M. O'Boyle, *osakonnasekretär*,
olles pidanud nõu kinnisel istungil 11. oktoobril 2005,
teinud järgmise otsuse, mis võeti vastu nimetatud kuupäeval:

MENETLUSE KÄIK

1. Kohtuasi põhineb avaldusel (nr 64812/01) Eesti Vabariigi vastu, mille Eesti kodanik Rein Alver („kaebaja“) esitas 5. juunil 2000 Euroopa Inimõiguste Kohtule („EIÕK“) inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni („konventsioon“) artikli 34 alusel.

2. Kaebajat esindas kohtus Jõgeval tegutsev jurist I. Kütt. Eesti Vabariigi valitsust („valitsus“) esindasid tema esindajad M. Hion, välisministeeriumi juriidilise osakonna inimõiguste büroo direktor, ja E. Harremoes, Euroopa Nõukogu juures asuva Eesti Vabariigi esinduse erinõunik.

3. Kaebaja väitis, et tema eelvangistuses pidamise halbade tingimustega rikuti konventsiooni artiklit 3.

4. Taotlus suunati EIÕK neljandale osakonnale (EIÕK reglemendi 52. reegli punkt 1). Kõnealusel osakonnas moodustati asja läbivaatamiseks koda (konventsiooni artikli 27 lõige 1) EIÕK reglemendi 26. reegli punkti 1 kohaselt.

5. Oma 2004. aasta 9. märtsi otsusega tunnistas EIÕK taotluse osaliselt vastuvõetavaks.

6. 1. novembril 2004 muutis EIÕK oma osakondade koosseisu (25. reegli punkt 1), ning asi suunati EIÕK neljanda osakonna uuele koosseisule.

7. Nii kaebaja kui valitsus esitasid seisukohti kohtuasja sisu kohta (EIÕK reglemendi 59. reegli punkt 1).

ASJAOLUD

I. KOHTUASJA OLU

8. Kaebaja sündis 1969. aastal.

A. Kriminaalmenetlus

9. 22. mail 1996 vahistas Jõgeva politsei kaebaja kahtlustatuna sissemurdmises.

10. 8. novembril 1996 esitati kaebajale süüdistus pettuses ja kolme sissemurdmise toimepanemises.

11. 19. mail 1997 mõistis Jõgeva Maakohus kaebaja süüdi ja määras talle 4-aastase vabadusekaotuse.

12. 8. oktoobril 1997 tühistas Tartu Ringkonnakohus Maakohtu otsuse ja saatis kriminaalasia Jõgeva Maakohtule uueks arutamiseks teises koosseisus. Kohus jättis kaebaja vahi alla.

13. 1998.a. novembris algatati kaebaja vastu seoses vanglas huligaanitsemisega uus kriminaalasi, mis hiljem liideti enne kohtuistungit kõnealuste süüdistustega.

14. 28. septembril 1999 mõistis Maakohus kaebaja kõigis süüdistuspunktides süüdi ja määras talle karistuseks vabadusekaotuse tähtajaga 4 aastat ja 6 kuud.

15. 29. novembril 1999 mõistis Ringkonnakohus kaebaja huligaansuses õigeks, toetades kõigi teiste süüdistuste osas Maakohtu otsust.

16. 19. jaanuaril 2000 keeldus Riigikohus andmast kaebajale menetlusalust.

B. Kaebaja kinnipidamine

17. Eelvangistuse ajal alates 22. maist 1996 hoiti kaebajat peamiselt Tallinna Keskvanglas. Lisaks mitmetele lühiajalistele viibimistele vangla haiglas, kokku umbes kolm kuud, viibis kaebaja haiglaravil 17. maist 1999 kuni 22. detsembrini 1999.

18. Kaebaja veetis 14 lühikest, 5 kuni 15 päeva pikkust perioodi Jõgeva Politseiprefektuuri arestimajas, kuhu ta saadeti Keskvanglast seoses oma kohtuistungiga. Kokku veetis ta arestimajas 139 päeva.

19. 22. detsembril 1999 saadeti ta karistust kandma Murru Vanglasse. Ta vabanes 2000.a. novembris.

1. Kaebaja väited asjaolude kohta

(a) Jõgeva arestimaja

20. Seoses Jõgeva arestimajaga väidab kaebaja, et tema kambri suurus oli 9 m² (või 3,5 m korda 3 m). Selles puudus ventilatsioon ja oli ainult üks väike aken (25 cm korda 25 cm). Ventilatsioon paigaldati 2000. aastal. Kambris ei olnud tooli, lauda ega korralikku voodit. Kinnipeetavad jagasid platvormi, millel magas neli või viis inimest. Kambris oli vähe ruumi liikumiseks kuna 60% sellest võttis enda alla suur laudvoodi. 6. novembrist kuni 9. novembrini 1998 jagas kaebaja kambrit R. J.-ga, kes põdes lahtist tuberkuloosi.

Kinnipeetavatele anti süüa vaid kord päevas. Nad pidid toitu hoidma põrandal kuna puudusidapid. Pisikeses ruumis asusid ka tualett (auk) ja kraanikauss. Kambris valitses äärmiselt ebasanitaarne olukord.

(b) Keskvangla

21. Tallinna Keskvangla üldtingimused olid samamoodi mitterahuldavad. Kaebaja kambri jäi vajaka värsket õhust ja seal puudus loomulik valgus kuna kambriakna ette olid kinnitatud metall-liistud. Kaebajal lubati jalutada oma kambrit väljaspool üks tund päevas. Toit kinnipidamisasutuses oli halva kvaliteediga.

22. Kõik tavalised kinnipidamiskambrid, kus kaebajat Keskvanglas hoiti, olid suurusega 14 m korda 3 m. Teda hoiti järgmistes kambrites:

1996. aasta juulist septembrini hoiti teda kambri nr 89. Selles oli neliteist kinnipeetavat.

1996. aasta oktoobrist detsembrini viibis ta kambri nr 141. Selles oli neli kinnipeetavat.

1996. aasta detsembris oli ta kambri nr 78. Selles kambri oli kinnipeetavaid üksteist.

1996. aasta detsembrist 1997. aasta aprillini hoiti teda kambris nr 67. Selles oli viisteist kinnipeetavat.

1997. aasta aprillist maini oli ta kambris nr 50. Selles viibis seitseteist inimest.

1997. aasta maist 1998. aasta aprillini hoiti teda kambris nr 67. Selles oli viisteist kinnipeetavat.

1998. aasta maist septembrini viibis ta kambris nr 73. Selles oli neliteist kinnipeetavat.

1998. aasta septembris veetis ta ühe nädala kambris nr 72, milles oli kaheksa kinnipeetavat.

1998. aasta septembrist 1999. aasta aprillini oli ta kambris nr 58. Selles oli kaksteist kinnipeetavat.

1999. aasta mais hoiti teda kambris nr 95, milles viibis kaksteist kinnipeetavat.

1999. aasta maist detsembrini oli ta vangla haigla kambris nr 168. Selle kambri suurus oli 5 m korda 2,5 m ja selles viibis neli kinnipeetavat.

Üheksal juhul hoiti kaebajat üksikkambris. Selle ruumi suurus oli 2 m korda 2,5 m. See oli külm ja niiske. Tualetipoti asemel oli põrandas auk, millest öösiti ronisid välja rotid.

2. Valitsuse väited asjaolude kohta

(a) Jõgeva arestimaja

23. Jõgeva arestimaja ehitati 1984. aastal ja see asub piirkonna politsei peakorteri teisel korrusel, lõunasse avanevate akendega. Arestimajas asus kaheksa kinnipidamiskambrist suurusega vahemikus 7,55 m² ja 11,32 m². Ühes kambris oli keskmiselt kaks kuni neli kinnipeetavat. Klaasblokkidest akende algsuurus oli olnud 1,10 m korda 3 m. Suuremas osas kambritest olid aknad turvalisuse eesmärgil kinni müüritud. Klaasaknad olid alles jäetud kambrites nr 7 ja 8. Igas kambris oli üks elektrivalgusti. Kambrites asusid suured narivoodid ning igal kinnipeetaval oli oma magamisase. Tualeti jaoks oli kambrites eraldatud nurk ning igapäevase hügieeni jaoks oli olemas külm vesi. 1999. aastal asendati keskkütteradiaatorid põrandaküttega. 2000. aastal renoveeriti ventilatsioonisüsteemi. Olemas oli siseõu jalutamiseks ja võimaluse korral võisid kinnipeetavad iga päev tund aega jalutada. Kord nädalas võisid kinnipeetavad duši all käia. Kord nädalas võisid kinnipeetavad saada pakke ning kord kuus vastu võtta külalisi. Arstiabi vajamise korral saadi seda linna haiglast.

Kambritesse toodi kolm einet päevas, kaks neist sooja toiduga. Vajaduse korral pakuti kinnipeetavatele dieettoitu.

Kinnipeetavad olid korralikult varustatud voodiriie ja hügieenitoodetega (seep, tualettpaber). Voodiriideid vahetati kord nädalas ja vajaduse korral sagedamini.

24. Kõik andmed kaebaja viibimise kohta Jõgeva arestimajas erinevatel ajavahemikel ei ole säilinud. Nii palju, kui on teada olemasolevate andmete põhjal, hoiti kaebajat järgmistes kinnipidamiskambrites:

5. maist 20. maini 1997 hoiti teda kambris nr 4 suurusega 10,7 m². Kambris viibis üks kuni neli kinnipeetavat.

5. oktoobrist 10. oktoobrini 1997 oli ta kambris nr 5. Kambri suurus oli 10,9 m² ja seal viibis neli kuni kuus inimest.

27. veebruarist 13. märtsini 1998 oli ta uuesti kambris nr 4. Kambris viibis kuni neli kinnipeetavat.

6. novembrist 13. novembrini 1998 hoiti teda kambris nr 6. Selle pindala oli 10,9 m² ja selles viibis kaks kuni neli kinnipeetavat.

21. jaanuarist 29. jaanuarini 1999 hoiti teda samas kambris. Selles viibis kolm kuni viis kinnipeetavat.

12. veebruarist 26. veebruarini 1999 oli ta jälle kambris nr 5. Selles viibis kolm kuni viis inimest.

9. aprillist 20. aprillini 1999 oli ta kambris nr 6. Selles viibis kolm kuni viis kinnipeetavat.

10. augustist 13. augustini 1999 oli ta kambris nr 5. Selles viibis kolm kinnipeetavat.

17. septembrist 1. oktoobrini 1999 oli ta samas kambris. Kambris viibis kolm kuni viis inimest.

26. novembrist 3. detsembrini 1999 oli ta uuesti samas kambris. Selles viibis kolm kuni neli inimest.

Ei leidunud kinnitust selle kohta, et kaebaja oleks viibinud samas kambris lahtist tuberkuloosi põdenud arestialusega. Sellist haigust põdevaid kinnipeetavaid hoiti Keskvangla haiglas.

(b) Keskvangla

25. 1994. aastani oli Keskvangla Eestis ainus eeluurimisvangla peale politsei arestimajade. 1994. aastal ehitati Maardusse uus vangla majutamaks alaealisi meesvange. 1996. ja 1997. aastal ehitati Tallinna Vanglasse kaks osakonda eelvangistuses peetavate isikute jaoks, kuhu viidi Keskvanglast üle 650 kinnipeetavat, võimaldades sel moel parandada tingimusi Keskvanglas.

Keskvangla asus 1840. aastal ehitatud merekindluse hoones. 1914. aastal muudeti hoone vanglaks. Vangla kambrid ehitati ümber endistest suurtükikambritest ja olid mõeldud kahele kuni kuueteistkümmele inimesele. Kindluse välimine sein oli ehitatud paekivist ja umbes 1,5 meetri paksune. Vangla aknad ehitati kohtadesse, kus varem olid asunud suurtükide laskeavad. Ei akende suurus ega neist paistva loomuliku valguse hulk ei vastanud eluruumidele esitatud nõudmistele. Kõiki aknaid oli siiski võimalik avada ja värske õhu saamine ei olnud probleemiks. Kunstlik valgustus kambrites oli piisav. 1997.–1998. aastal oli renoveeritud küttesüsteemi suuremas osas kambritest.

Igas kambris oli olemas eraldatud tualetinurk ning külm joogivesi, millega oli vajaduse korral võimalik end pesta. Vähemalt kord nädalas käisid kõik kinnipeetavad saunas või võisid käia duši all. Kinnipeetavatele anti voodiriided, mida vahetati kord nädalas ja vajaduse korral ka sagedamini. Soovijatele anti vangla poolt seepi, pesupulbrit ja tualettpaberit. Iga päev jalutati vähemalt tund aega värskes õhus. Kinnipeetavatel oli piiramatu õigus leppida kokku kohtumisi vangla kaplani, sotsiaaltöötajate, arstide ja vangla juhatusega.

Magamiseks olid kambrites kahekordsed narid. Kambris oli vähemalt üks suur laud ning toolid, mille arv sõltus kambri suurusest ja kinnipeetavate arvust. Iga kinnipeetava isiklike asjade jaoks oli kambris olemas kapp. Ka kartseris olid olemas laud ja taburet. Magamisasemed pandi kartserites päeval kokku ja lukustati.

Kambrites said vangid kolm korda päevas sooja toitu. Toidu kvaliteeti kontrollisid regulaarselt vangla arst ja juhatuse. Terviseprobleemidega inimesed võisid olla spetsiaalsel arsti poolt ettekirjutatud dieedil. Kõigil kinnipeetavatel oli õigus osta vangla poest lisatoiduaineid, tubakatooteid ja esmatarbekaupu ning saada külastajatelt pakke.

Vangid võisid laenutada raamatuid vangla raamatukogust. Lisaks paarile vanglasse tellitud ajalehele võisid kinnipeetavad oma raha eest ajalehti ja ajakirju tellida. Üldiselt oli vangidel lubatud kambris kasutada raadiot ja televiisorit.

26. Vangla haigla asus ühes Keskvangla maapoolses tiivas, kus seinad ei olnud nii paksud ja aknad olid suuremad. Ka loomulik valgus oli haiglas parem.

Aktiivse tuberkuloosiga kinnipeetavaid raviti haigla eraldiseisvas palatis, mis renoveeriti 1997.–1998. aastal. Selle haigusega patsientidele võimaldati kaks tundi majavälisest liikumist iga päev.

27. Kõik vahialused pidid vanglasse saabumisel läbi tegema tervisekontrolli, mis sisaldas röntgenuuringut. Meditsiinitöötajate poolt läbiviidud uuringutest selgus, et enam kui pooled patsientidest olid nakatunud enne vangistust.

28. 1998. aastal otsustas valitsus, et vangla tuleks kõlbmatuks tunnistada, kuna hoone ei olnud selleks otstarbeks sobilik, ja et uus vangla tuleks ehitada Tartusse. Uue hoone valmides lõpetas Keskvangla 2002. aastal tegevuse.

29. Kaebaja viibimise jooksul Keskvanglas oli ta ühtekokku neljateistkümnes erinevas kambris, samuti neljas erinevas haiglapalatis ja viies kartseris.

(i) Kinnipidamiskambrid, milles kaebajat Keskvanglas hoiti

30. 25. juunist 2. septembrini 1996 oli ta kambris nr 89. Kambril oli pindala 36,4 m² ja kõnealusel perioodil viibis selles kaksteist kuni neliteist kinnipeetavat. Kambril oli aken mõõtmega 97 cm korda 175 cm.

2. septembrist 17. oktoobrini 1996 oli ta kambris nr 141. Kambril oli pindala 7,4 m² ja selles viibis kolm kinnipeetavat. Kambril oli aken mõõtmega 95 cm korda 175 cm.

17. oktoobrist 22. oktoobrini 1996 hoiti kaebajat kambris nr 125. Selle pindala oli samuti 7,4 m². Kinnipeetavate arv jäi ühe ja kolme vahele. Kambril oli aken mõõtmega 95 cm korda 175 cm.

22. oktoobrist 22. novembrini 1996 ja 25. novembrist 1997 kuni 28. novembrini 1997 oli kaebaja kambris nr 78. Kambril oli pindala 37,6 m² ja kinnipeetavate arv oli kümme kuni neliteist. Kambril oli aken mõõtmega 95 cm korda 175 cm.

Kambris nr 67 viibis kaebaja mitmel ajavahemikul: 22. novembrist 20. detsembrini 1996, 25. detsembrist 1996 2. veebruarini 1997, 11. veebruarist 10. aprillini 1997, 20. maist 28. oktoobrini 1997, 1. detsembrist 1997 11. veebruarini 1998, 25. veebruarist 30. aprillini 1998 ja 13. juulist 14. juulini 1998. Kambril oli pindala 37,6 m² ja kinnipeetavate arv oli kuus kuni neliteist. Kambril oli aken mõõtmega 95 cm korda 175 cm.

8. veebruarist 11. veebruarini 1997 oli kaebaja kambris nr 58. Selle pindala oli 34,9 m² ja kinnipeetavate arv oli üksteist kuni neliteist. Kambril oli aken mõõtmega 95 cm korda 175 cm.

20. aprillist 20. maini 1997 oli ta kambris nr 50. Kambril oli pindala 35,5 m² ja kinnipeetavate arv oli kaheksa kuni neliteist. Kambril oli aken mõõtmega 95 cm korda 175 cm.

23. oktoobrist 25. oktoobrini 1997 ja 20. novembrist 25. novembrini 1997 oli kaebaja kambris nr 131. Selle pindala oli 7,4 m² ja kinnipeetavate arv kaks kuni kolm. Kambril oli aken mõõtmega 95 cm korda 175 cm.

25. oktoobrist 6. novembrini 1997 viibis ta kambris nr 87. Selle pindala oli 36,1 m² ja kinnipeetavate arv kaksteist kuni neliteist. Kambril oli aken mõõtmega 95 cm korda 175 cm.

2. maist 26. maini 1998 hoiti kaebajat kambris nr 64a. Kambril oli pindala 35,8 m² ja selles oli kaheksa kuni kaksteist kinnipeetavat. Kambril oli aken mõõtmega 95 cm korda 175 cm.

26. maist 13. juulini 1998 oli kaebaja kambris nr 71. Selle suurus oli 38,2 m² ja selles viibis kümme kuni neliteist kinnipeetavat. Kambril oli aken mõõtmatega 95 cm korda 175 cm.

14. juulist 1. septembrini 1998 ja 1. oktoobrist 2. oktoobrini 1998 viibis kaebaja kambris nr 73. Kambril oli aken mõõtmatega 95 cm korda 175 cm.

2. oktoobrist 1998 5. veebruarini 1999 hoiti kaebajat kambris nr 72. Kambril oli aken mõõtmatega 95 cm korda 175 cm.

Kambris nr 95 hoiti kaebajat mitmel ajavahemikul: 5. veebruarist 8. veebruarini 1999, 20. aprillist 6. maini 1999 ja 14. maist 17. maini 1999. Kambril oli aken mõõtmatega 95 cm korda 175 cm.

(ii) Kartserid, milles kaebajat Keskvanglas hoiti

31. 20. detsembrist 25. detsembrini 1996 distsiplinaarkaristust kandes viibis kaebaja üks kartseris nr N-5. Kartseril oli aken mõõtmatega 70 cm korda 150 cm.

10. aprillist 20. aprillini 1997 viibis kaebaja üks kartseris nr N-8. Selle suurus oli 7,4 m² ja sel oli aken mõõtmatega 70 cm korda 150 cm.

28. novembrist 1. detsembrini 1997 oli kaebaja üks kartseris nr N-4. Kartseri suurus oli 7,4 m² ja sel oli aken mõõtmatega 70 cm korda 150 cm.

30. aprillist 2. maini 1998 viibis kaebaja üks kartseris nr 1. Selle suurus oli 7,4 m² ja sel oli aken mõõtmatega 70 cm korda 150 cm.

3. septembrist 9. septembrini 1999 hoiti teda üks kartseris nr N-7. Selle pindala oli 7,4 m² ja sel oli aken mõõtmatega 70 cm korda 150 cm.

(iii) Palatid, milles kaebaja viibis Keskvangla haiglas

32. 6. novembril 1997 määrati kaebaja haiglaravile. Ta viibis vangla haigla palatis nr 153, mille suuruseks oli 29,4 m². Palatis oli viis patsienti. Palatil oli aken suurusega 230 cm korda 165 cm.

Kaebaja veetis mitu ajavahemikku haigla palatis nr 154: 6. novembrist 20. novembrini 1997, 14. septembrist 1. oktoobrini 1998, 8. veebruarist 20. aprillini 1999 ja 6. maist 14. maini 1999. Palati pindala oli 29,4 m² ja selles viibis viis patsienti. Palatil oli aken suurusega 230 cm korda 165 cm.

11. veebruarist 25. veebruarini 1998 oli kaebaja palatis nr 177. Selle pindala oli 26 m² ja selles viibis neli patsienti. Palatil oli aken suurusega 230 cm korda 165 cm.

17. maist 3. septembrini 1999 ja 9. septembrist 1999 9. märtsini 2000 oli ta palatis nr 168. Selle palati suurus oli 15,5 m² ja selles viibis kaks või kolm patsienti. Palatil oli aken suurusega 230 cm korda 165 cm.

C. Meditsiinilised andmed ja eksperdi järeldused

33. Vastavalt kaebaja meditsiinilistele andmetele oli ta märtsis 1997 terve.

34. 1997. aasta novembris tekkis tal 1994. aastal põetud B- ja C-hepatiidi komplikatsioonina maksatsirroos. Kaebaja viibis maksakahjustusega Tallinna Keskvangla haiglas 6. novembrist 20. novembrini 1997.

11. veebruaril 1998 määrati kaebaja taas haiglaravile ja tal diagnoositi B- ja C-hepatiit. Ta jäi haiglasse 25. veebruarini 1998.

Tema järgmised haiglasviibimise perioodid kestsid 14. septembrist 1. oktoobrini 1998, teadmata kuupäevast oktoobris 6. novembrini 1998 ja 7. maist 14. maini 1999.

35. 1999. aasta mais diagnoositi kaebajal tuberkuloos, mis viis haiglaravini 17. maist 22. detsembrini 1999. Arstitõendi järgi kannatas ta lisaks ka tsirroosi ning B- ja C-hepatiidi käes.

36. 2000. aasta märtsis ja septembris läbiviidud uuringud näitasid, et kaebaja ei vajanud enam eriravi.

37. Pärast kaebaja vabanemist 2000. aasta novembris Murru Vanglast, kus ta oli karistust kandnud, tegi Tartu Maakonna Vaegurluse Ekspertiisi Komisjon oma 2001. aasta 28. veebruari otsuses teatavaks, et kaebaja töövõime on langenud 80% võrra. Töövõimetuse põhjuseks oli üldine haigestumine. Ekspertid hindasid ta teise grupi invaliidiks. Otsus kehtis kuni 31. märtsini 2002 ja uus eksperthinnang määrati 6. märtsile 2002.

Otsuse tegemisel tuginesid eksperdid kaebaja tervislikku seisundit puudutavale informatsioonile, mis pärines kaebaja perearstilt ja Keskvangla haigla poolt esitatud meditsiinilistest andmetest.

II. PIINAMISE JA EBAINIMLIKU VÕI ALANDAVA KOHTLEMISE VÕI KARISTAMISE TÕKESTAMISE EUROOPA KOMITEE ("PTK") JÄRELDUSED

38. 1997. juulis toimus PTK esimene külaskäik Eestisse. 30. oktoobril 2002 avaldas komitee oma külastuse aruande, mis sisaldab järgmisi järeldusi Jõgeva Politseiprefektuuri arestimaja ja Keskvangla kohta.

" ...

26. PTK delegatsioon külastas kaheksat politsei arestimaja. Peaaegu kõigis neist valitsesid äärmiselt halvad kinnipidamistingimused.

...

30. Väga halvad kinnipidamistingimused ... leiti olevat Jõgeva arestimajades ... Siin olid kambrid sageli ka ülerahvastatud ja eranditult halvasti varustatud, loomulikku valgust oli vähe või see puudus üldse ja kunstlik valgus ja ventilatsioon olid sageli murettekitavalt ebapiisavad. ...

Siiski tuleks lisada, et Jõgeva arestimajas kohatud kinnipeetavad väitsid, et selle asutuse personal teeb kinnipidamistingimuste parandamiseks kõik, mis nende võimuses; näiteks võisid pereliikmed tuua pakke ükskõik mis ajal (mitte ainult kord nädalas nagu mujal tavaks) ja ilma seebi või tualettpaberita kinnipeetavaid varustati nende esemetega.

...

33. Kõigis külastatud arestimajades pani delegatsioon tähele, et riigi poolt kinnipeetavatele antava toidu kogus on väga kasin. Eranditult oli päevas vaid üks söögikord; see serveeriti keskpäeval ja koosnes tavaliselt leivast ja supist, millega mõnel juhul kaasnes muna või tükk vorsti. Hommiku- ja õhtusöök koosnes ainult teest, mida ei serveeritud alati suhkruga ... Mitmes arestimajas väljendas personal muret ebapiisava toidukoguse üle, kuid lisas, et väga madal toiduraha ühe kinnipeetava kohta (eeldatavalt 19 krooni Tallinnas ja Tartus, langedes 12 kroonini Narvas) teeb olukorra parandamise keeruliseks. Ei tulnud üllatusena, et mitmed kinnipeetavad väitsid, et elavad suuresti pereliikmete toodavast toidust.

...

37 ... PTK oli ka mures leides, et mitmed Keskvanglast arestimajja tagasi saadetud kinnipeetavad väitsid, et nende tuberkuloosiravi katkestati, neid väiteid toetasid mõnes arestimajas ka meditsiinitöötajad. Selline olukord on äärmiselt ohtlik nii vangidele endile kui ka ühiskonnale.

38. Kellegi tema vabadusest ilma jätmine toob kaasa vastutuse pidada teda kinni tingimustel, mis on kooskõlas inimese sünnipärase väärikusega. PTK külastuse jooksul tuvastatud andmed näitavad, et mis puutub politsei arestimajades hoitavatesse inimestesse, siis Eesti võimud ei täida seda vastutust. Peaaegu eranditult võib külastatud arestimajades valitsevaid tingimusi kirjeldada kui ebainimlikke ja alandavaid.

...

60. PTK delegatsioon uuris lähemalt olukorda Tallinna Keskvanglas, mida peetakse üldiselt Eesti vanglasüsteemi kõige problemaatilisemaks asutuseks. Vanglate Ameti vanemametnikud viitasid sellele kui 'kivile meie kaelas'.

...

61. Keskvangla täidab peamiselt eeluurimisasutuse funktsiooni terve Eesti jaoks ning selle juurde kuulub ka riikliku funktsiooniga vanglahaigla. Vangla kolis oma praegusesse asupaika – vanasse merekindlusesse – kui ajutise lahendusena 1914. aastal. Delegatsiooni informeeriti, et külastuse hetkel oli selle ametlik mahutavus 1100 (kaasa arvatud 90 haiglavoodit). Külastuse esimesel päeval viibis asutuses 1271 vangi (nende seas 60 naisvangi, 104 statsionaarset patsienti haiglas ja 107 süüdimõistetud vangi, kes olid asutusse tööle määratud).

...

64. Külastuse alguses nimetasid Vanglate Ameti liikmed kolm tõsist probleemi, millega Eesti vanglasüsteem silmitsi seisab: kasvav kinnipeetavate arv, mis on viinud ülerahvastamiseni; vangidele mõeldud töö puudus, umbkaudu 80% neist olid töötud; ja probleemid vanglapersonaliga.

...

73. Lõpetuseks, kuigi Keskvangla olukorda käsitletakse selles aruandes eraldiseisvana, peab PTK juba siinkohal rõhutama, et paljud selles asutuses viibivad vangid kannatavad hulga negatiivsete faktorite käes – ülerahvastatus, halvad hügieeningimused, vaesunud režiim – mida võib kindlasti kirjeldada kui ebainimlikku ja alandavat kohtlemist.

74. Eeluurimisvangide tingimused Keskvanglas olid talumatud.

Kõigepealt, vange hoiti kohutavalt ülerahvastatud tingimustes; enamiku eeluurimisvangide puhul ei järgitud isegi seda tagasihoidlikku Eestis kehtivat standardit, mille kohaselt tuleb igale kinnipeetavale võimaldada 2,5 m² suurune. Näiteks kasutati 35 m² suuruseid kambreid 18 või rohkem vangi kinnipidamiseks; ühes säärases vastuvõtuosakonna kambris viibis 28 hiljuti vanglasse saabunud vangi. Delegatsioon leidis ka, et 15 m² suurustes kambrites hoitakse korraga kuute vangi (naisteosakonnas). Ära tuleb märkida ka vangla 7. osakonnas asuvad 12 kambrid, millest igaühe pindala on 3,3 m². Enamikus neist oli vaid üks elanik, kuid mõnes oli kaks kinnipeetavat. PTK arvates ei ole nii väike kamber sobilik isegi ühe vangi majutamiseks, rääkimata siis veel kahest.

Paljudes kambrites oli peale narivoodite vähe ruumi muu mööbli jaoks; parimal juhul olid olemas laud ja taburetid. Tööpoolest, eluruumiga oli nii kitsas, et mõnes kambris ei olnud kinnipeetavatel isiklikku voodit ja pidid seetõttu kordamööda magama. Kõigis kambrites oli olemas tualettruum ja kraanikauss. Siiski ei olnud tualettruum eraldatud ja vangid pidid leppima ajutiste kardinatega, et tagada kasvõi vähenegi privaatsus; enamgi veel, kambrites asuvad käimlad olid sageli väga halvas olukorras ja mustad, täpselt nagu ka kambrid ise.

Enamusse kambreist pääses ainult piiratud hulgal loomulikku valgust – kambrite aknad olid tihti väikesed ja/või varjatud või kaetud – ja ventilatsioon oli halb. Mis puutub 3,3 m² kambritesse 7. osakonnas, siis nendes ei olnud üldse aknaid; järelikult puudus seal ka ligipääs loomulikule valgusele ja ventilatsioonile. Enamgi, oli kuulda väiteid, et vangla küttesüsteem ei ole Eesti talvedele vastav.

75. PTK-le valmistas muret ka tähelepanek, et paljudele eeluurimisvangidele valmistas raskust isikliku hügieeni eest hoolitsemine. Sellise olukorra põhjustasid kaks faktorit: vangid olid ise tihti vaesed ning nad ei saanud peaaegu mingisugust abi vanglalt.

Pesupulber oli ainus toode, mida vangidele kambris võimaldati ning seep oli kättesaadaval vaid iganädalase duši ajal. Ilma raha ja oma perekondade abita vangid pidid lootma kaasvangide lahkusele saamiseks selliseid tooteid nagu tualettpaber, seep ja hambapasta. Seda olukorda panid

eriti pahaks Keskvangla naisvangid, kes kaebasid, et pidid isegi hügieenisidemeid ise kaltsudest tegema.

Vangidele, kel polnud endal korralikke riideid, ei osutatud mingisugust abi.

76. Ülal kirjeldatud laiduväärseid materiaalseid tingimusi raskendas kõige puudumine, mis kasvõi veidi režiimi meenutaks. Peamine – praktiliselt ainus – kambriväliline tegevus koosnes ühest tunnist väljas viibimisest päevas. Kinnipeetavad tegid harjutusi väikeste rühmadena, ruumides, mis ei olnud piisavalt suured, et võimaldada neil end füüsiliselt rakendada. Harjutuste tegemise ajal mängiti valju muusikat, ilmselt selleks, et takistada erinevatesse aedadesse paigutatud kinnipeetavate omavahelist suhtlemist. Ainus teine regulaarne kambriväliline tegevus oli iganädalane 20-minutilise duši all käimine. Sugulaste või sõprade külastuseks oli vajalik vastava uurimisorgani luba ning neid tuli ilmselt ette väga harva.

Mis puutub kambrisisesesse tegevusse, siis see piirdus ajalehtede ja raamatute lugemisega. Lühidalt öeldes elasid Keskvanglas kinnipeetavad eeluurimisvangid monotoonset ja eesmärgitult elu, olukord, mis võis kesta kuid ja kohati ka aastaid.

...

99. Keskvangla meditsiinitöötajad väljendasid muret sagenevate tuberkuloosijuhtumite pärast. Võttes arvesse olemasolevat informatsiooni tuberkuloosi sagedase esinemise kohta Eesti vanglates, kaldub PTK nõustuma, et on põhjust tõsiselt mures olla. Ravimata tuberkuloos on tõsine eluohtlik haigus; vangla juhtkonnal lasub selge kohustus tagada haiguse avastamiseks vajalikud vahendid ning võimaldada ravi.

Praegu kasutusel olevad sõeluuringu protseduurid (s.t kopsupiirkonna röntgenuuring vanglasse saabumisel ja iga kuue kuu tagant) on tõhusad kopsutuberkuloosi juhtumite avastamisel. Siiski, arvestades tuberkuloosijuhtude esinemise sagenemist, oleks kasulik mõelda tundlikuma avastamistehnika kasutuselevõtule; kasutades lisaks röntgenuuringule tuberkuliini nahatundlikkustesti (nagu näiteks Mantoux test). Nende kahe tehnika kombineerimine aitaks avastada rohkem tuberkuloosijuhtumeid, eriti haiguse algstaadiumis. Enamgi, pidades silmas suurt nakatumise riski kinnipidamise ajal politsei arestimajades (kus tingimused on soodsad õhus edasi kanduvale nakkusele), oleks väga soovitatav läbi viia tuberkuloosi avastamise protseduur kinnipeetava vabadusekaotuse algstaadiumis.

...

101. B-hepatiidi edasikandumine kinnipeetavate seas valmistab samuti Keskvangla meditsiinitöötajatele muret; nad väitsid, et nende meelest toimub nakatumine mittesteriilsete tätoveerimissüstalde kasutamise või kinnipeetavate vahelise suguühte kaudu.

...

103 Vangla haigla tagab haiglaravi, sealhulgas mitmete kirurgiliste ja mittekirurgiliste protseduuride teostamise, kõikide Eesti vanglate kinnipeetavatele.

Haiglal oli piisavalt tervishoiupersonali, koosnedes neljateistkümnest arstist ja kahekümne kuuest meditsiiniõest; nad kõik töötasid haiglas täiskohaga ja vahetustega süsteem aitas neil tagada 24-tunnist hädaabiteenistust. Enamgi, meditsiinitöötajad olid vajalikult koolitatud ja näisid olevat pühendunud patsientidele ebasoodsates tingimustes parima võimaliku ravi tagamisele. Lisada tuleb, et arstitoimikuid ja patsientide ravikaarte hoiti hästi.

...

105. Vaatamata meditsiinitöötajate jõupingutustele oli haigla materiaalne olukord selline, et ravi oli tõsiselt ebakvaliteetne. Haigla oli ülekoormatud (150 patsienti teoreetiliselt 90 koha peal) ja halvas seisukorras.

Näiteks viibis 27 m² tubades kuni kaheksa patsienti, loomulik valgus peaaegu puudus ja ventilatsioon oli ebapiisav. Üldisemalt, hoone tervikuna oli lagunevas olukorras (kooruv krohv ja värvid, katkised aknad, vildakad ukse katkiste pealispindadega ning potentsiaalselt ohtlikud elektrijuhtmed- ja seadmed), mistõttu oli seda peaaegu ilmvõimatu puhastada ja desinfitseerida vastavalt haiglastandarditele.

Patsientide tubades puudus kutsungisüsteem; vanglaametnikud hoidsid tube lukus, takistades sel moel tervishoiupersonali ligipääsu haigetele.

106. Ülal kirjeldatud olukorra negatiivseid mõjusid patsientide eludele halvendas veelgi asjaolu, et patsientidel, väljaarvatud tuberkuloosiga, ei võimaldatud mingit välist liikumist või muid tegevusi (lugemine, mängud, lõõgastus).

107. Mis puutub kopsutuberkuloosi ravi vajavatesse kinnipeetavatesse, siis neid hoiti ja nende eest hoolitseti sarnastel tingimustel kui need, mida on kirjeldatud ülal 105. punktis. Konkreetsemalt, neid hoiti ülerahvastatud halvasti ventileeritud tubades. Nende olukord erines teiste patsientide omadest vaid selle poolest, et neile võimaldati iga päev kaks tundi väljas liikumist ja nad olid täiendaval dieedil.

PTK on märkinud, et külastuse ajal oli tuberkuloosipatsientide majutamiseks valmis seatud neli lisaruumi, kuid neid ei olnud veel kasutusse võetud. Tundus, et need pakusid palju paremat ravikeskkonda: nad olid avarad ja neil oli hea juurdepääs loomulikule valgusele ja ventilatsioonile.”

39. Oma vastuses PTK 1998. aasta juunis esitatud aruandele väitis riik Keskvangla üldtingimuste ja selle tulevikuga seoses järgmist:

“Eeluurimisvangide arvu Keskvanglas saab vähendada ainult nende üleviimisega Tallinna Vanglasse, mis on ehitatud vastavalt kaasaegsetele standarditele. Seda saab teha vaid teatud ulatuses. Tallinna Vangla eeluurimisosakonnas hoitakse ühes kambris ruumipuuduse tõttu kuni viit inimest.

Keskvangla kambrid, millest kinnipeetavad Tallinna Vanglasse üle viiakse, jäävad kasutusse ja selle tulemusena väheneb ülerahvastatus teistes kambrites. Plaanis on väiksemate kui 6 m² suuruste kambrite lõhkumine ja nende kasutamine lõpetatakse peagi.

Keskvanglas valitsevaid üldtingimusi parendatakse sammhaaval vastavalt ressurssidele, mida hetkel napib.

- Käesoleval hetkel on igal kinnipeetaval oma madrats;
- Ajavahemikus 1997. aasta augustist 1998. aasta aprillini remonditi 19 kambrid. Eelmiseks talveks valmistumise käigus parandati küttesüsteemi 27 kambris;
- 1997. aasta juulis avati haigla tuberkuloosiosakonnas 4 uut palatit; hetkel (vastavalt plaanile) remonditakse ülejäänud tuberkuloosipalateid ja kirurgiaosakondi;
- 1997. aasta neljandas kvartalis avati tuberkuloosiosakonnas saun ja ehitati ruum pikaajalisteks kokkusaamisteks. Samuti avati kinnipeetavatele sisevõimla;
- 1998. aastal remonditi desinfektsioonikambrid, kööki ja abiruumi (nõudepesuruumi, laoruumi ja koridori).

...

Eesti Vanglate Amet on seisukohal, et Keskvangla tuleks sulgeda, kuna hoone ei sobi selleks otstarbeks. See ehitati merekindluseks ja võeti vanglana kasutusele 1914. aastal. Samuti on kindlaks tehtud, et majanduslikult ei too Keskvangla käigushoidmine mingit kasumit. Selle põhjused on:

- hoone arhitektuuriline asetus on ebapraktiline (suured kambrid, ebapiisav valgustus kambrites, jne)
- tehnilised vahendid (veevärk, kanalisatsioon ja keskküttetorustik) on hooletusse jäetud ja nende asendamine oleks liiga kulukas
- puudub korralik ventilatsioon
- hoones valitseb pidev niiskus ja rõskus kuna vangla asub mere ääres.

Vajalik on praegu Keskvanglas kinnipeetavate vangide ümberasustamine. Sel põhjusel on kavas ehitada uus vangla Tartusse. Riik otsustas 12. mail 1998 leida selleks vajalikud vahendid ja ehitus algab peagi.”

40. 2003. aasta septembris tegi PTK oma viimase külaskäigu Eestisse ja selle jooksul inspekteeriti ka Jõgeva arestimaja. 27. aprillil 2005 avaldas PTK selle külastuse kohta käiva ettekande. Ettekanne sisaldab järgmisi olulisi järeldusi:

“ ...

26. Materiaalsed tingimused, milles kinnipeetavaid (politsei all, eeluurimisvange või süüdimõistetuid) hoiti teatud arestimajades, sealhulgas Kohtla-Järve ja Narva arestimajades, olid kohutavad; tingimused olid endiselt väga kehvad ka Jõgeval.

Kinnipeetavaid hoiti luku taga 24 tundi päevas – ilma mingisuguse väljas liikumiseta – kambrites, mis olid räpased, halvasti valgustatud (ilma mingi ligipääsuta loomulikult valgusele ja halva kunstliku valgusega) ja tõsiselt ülerahvastatud (kuni 15 inimest 15 m² suuruses kambris). [\[Joonealune märkus nr 18: Paljudel juhtudel ületas arestimajade ülerahvastatuse tase 2003. aasta septembris tegelikult seda taset, mille PTK tuvastas 1997. ja 1999. aastal.\]](#) Eraldamata tualettruumid – kus inimesed pidid kasutama käimlat oma kambrikaaslaste juuresolekul – halvendasid juba niigi väga halba ventilatsiooni, muutes niigi rõske õhu iiveldamaajavaks. Paljudel juhtudel ei olnud inimestele antud madratseid ja tekke ning neil puudusid isiklikud esmased hügieenitarbed. Viletsate materiaalsete tingimuste ja vaese režiimi kogumõju võib vabalt kirjeldada kui ebainimlikku ja alandavat. Sellist olukorda halvendas asjaolu, et inimesi hoiti säärastes tingimustes pikkade perioodide vältel (s.t kuni kolm kuud ja kohati isegi kauem).

...

28. Kehv olukord – 24-tunnine kambrisse lukustatus – oli standardiks iga arestimajas kinnipeetava puhul. Kuuest delegatsiooni poolt külastatud arestimajast oli Jõgeva arestimaja ainus, kus kinnipeetavatele pakuti võimalust õues liikuda, kuigi ainult umbes kaks korda nädalas. Isegi kui vastav asutus oli varustatud hooviga, toodi põhjuseks personalinappust, miks kinnipeetavatele ei võimaldata õues viibimist. Tartu arestimaja 6 m² suuruste 'hoovide' lubatud laiendamine polnud aset leidnud ning need seisis kasutamata.

Mis puutub kontakti välismaailmaga, siis Tallinna arestimaja kodukord lubas ühe kahetunnise külastuse nädalas. Siiski, paljud kinnipeetavad teistes arestimajades kaebasid, et neile lubati vaid üks 15-minutiline külastus kuus.

...

53. Üldisemalt on PTK tähele pannud, et Eestis on ühele eeluurimisvangile mõeldud kogupind 3 m². Selline keskmine ei kujuta endast rahuldavat eluruumi; komisjon soovib Eesti võimudel püüda saavutada vähemalt 4 m² suurune ruumipinna standard ühe vangi kohta mitme kinnipeetavaga kambris ning selleks võimaluste arvutamine sellest lähtuvalt.

...”

ÕIGUSKÜSIMUSED

I VÄIDETAV KONVENTSIOONI ARTIKLI 3 RIKKUMINE

41. Kaebaja kaebas, et tema kauakestev kinnipidamine eeluurimisvangla halbades tingimustes, mis põhjustasid maksahaigust ja tuberkuloosi, kujutab enesest kohtlemisviisi, mis on vastuolus konventsiooni artikliga 3. Enne vanglasse karistust kandma saatmist oli teda umbes kolm aastat ja seitse kuud hoitud eeluurimisvanglas. Teda oli peaaegu viis kuud hoitud Jõgeva arestimajas ja 38 kuud Keskvanglas (kaasa arvatud kümme kuud Keskvangla haiglas).

A. Poolte väited

1. Valitsus

42. Valitsus väitis, et Keskvangla ja Jõgeva arestimaja tingimusi ei saa võtta kui ebainimlikku või alandavat kohtlemist. Valitsus tunnistas, et olud olid majanduslikel põhjustel problemaatilised, aga kinnitas, et riik on olukorra parandamiseks teinud kõik, mis võimalik. Kindlasti polnud eesmärgiks põhjustada kaebajale füüsilisi ega vaimseid kannatusi.

Valitsus märkis, et Keskvangla kambrid olid kavandatud mahutama kuni kuusteist inimest. Siiski, vaatamata Keskvangla suurele kinnipeetavate hulgale, ei olnud neid kambreid, millele kaebaja viitas, kunagi maksimaalselt täidetud – kõige rohkem oli

kambris olnud neliteist kinnipeetavat ja igal ajal oli kinnipeetavatele tagatud seaduses sätestatud ruum (2 m²).

Igas kambris, milles kaebaja viibis, oli olemas aken; kambrid olid ventileeritud ja aknaid oli võimalik avada.

43. Valitsus väitis, et pärast PTK külastust 1997. aastal on olukord Keskvanglas märgatavalt paranenud. Läbi on viidud laialdane remont, suurem osa küttesüsteemist on välja vahetatud ja vangide arvu vähendatud. Vangla haigla, kus kaebaja oli veetnud märkimisväärse osa oma karistusajast ja kus olud olid märgatavalt paremad kui ülejäänud vanglas, oli remonditud 1997.-1998. aastal ja 1999. aastal lisati uued ruumid 50 lisavoodikohaga. Rõhutati, et 1992. aastal alanud ja uute hoonete ehitamist hõlmavat vanglasüsteemi reformi ei ole võimalik teostada üleöö ja see nõuab märkimisväärsete ressursside olemasolu.

44. Mis puutub kaebaja tervislikku olukorda, siis väitis Valitsus, et kaebajal oli olnud ligipääs professionaalsele arstiabile ravimaks maksahaigusi ja tuberkuloosi, millest ta on edukalt paranenud. Vastavalt meditsiinilistele andmetele olid kaebajal maksaprobleemid juba enne vangistust. Tervise nõrgenemine selle tulemusena muutis ta tõenäoliselt vastuvõtlikumaks tuberkuloosile. Ei ole siiski tõenäoline, et kaebaja sai nakkuse mõnelt kaaskinnipeetavalt, kuna kõik Keskvangla kinnipeetavad läbivad vanglasse tulles röntgenuuringu, mida hiljem korratakse kaks korda aastas.

45. Valitsus väitis ka, et kinnipidamistingimused ei saanud mingil moel põhjustada kaebaja terviseprobleeme. Kaebajal oli tervisega probleeme olnud alates 1994. aastast, kui ta nakatus B- ja C-hepatiiti. Ühtki põhjendatud seost tema kinnipidamise või vangla olukorra ja tema haiguse vahel ei eksisteeri. Vanglas oli ta saanud head ravi, mis oli tema tervislikku seisundit parandanud.

Isegi eeldusel, et kaebaja kinnipidamine kahjustas tõsiselt tema tervist, oli Valitsus seisukohal, et haiguste levimine kinnipeetavate hulgas oli olnud teatud ulatuses vältimatu, olenemata sellest, kui head olid kinnipidamistingimused või milliseid ennetusmeetmeid rakendati. Igal juhul oli vangla juhtkond võtnud tarvitusele mõistlikud ja piisavad meetmed ennetamiseks tuberkuloosi levimist kinnipeetavate hulgas; nende hulka kuulusid ka röntgenuuringud ja vajaduse korral kohene ravi vangla haiglas.

Enamgi, Valitsus märkis, et kaebaja invaliidsust tunnistanv tõend kehtis 28. veebruarist 2001 31. märtsini 2002 ning et ei eksisteerinud mingisugust informatsiooni tema võimetuse kohta töötada pärast viimatinimetatud kuupäeva.

46. Samuti väitis Valitsus, et kaebajale on kahel varasemal juhul mõistetud vanglakaristus. Oma teist karistust oli ta kandnud 1992. aastast 1996. aasta märtsini.

2. Kaebaja

47. Kaebaja väitis, et Valitsuse seisukohad kajastasid pigem vangistusasutuste teoreetilisi kui tegelikke kinnipidamistingimusi, mis olid olnud talumatud nii Keskvanglas kui ka Jõgeva arestimajas. Teda hoiti nendes tingimustes kolm aastat ja seitse kuud, mille jooksul tekkisid tal suured probleemid tervisega. Kuni 1997. aasta novembrini oli ta olnud suhteliselt terve. Eksisteeris otsene põhjuslik seos kinnipidamistingimuste ja tema terviseprobleemide vahel.

48. Kaebaja väitis, et tal ei olnud võimalik uuendada talle pärast vanglast vabanemist antud invaliidsustõendit, kuna kokkulepitud uue uuringu kuupäevaks oli ta jälle vahi alla võetud.

B. Kohtu hinnang

49. Nagu kohus on mitmel korral märkinud, rõhutab konventsiooni artikkel 3 üht demokraatliku ühiskonna kõige põhilisemat väärtust. See keelab mistahes tingimusel piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistuse, olenemata asjaoludest ja kannatanu käitumisest (vt *Labita vs. Itaalia* [suurkoda], nr 26772/95, punkt 119, EIÕK 2000-IV). Siiski, väärkohtlemine peab olema minimaalse tõsidusastmega, et kuuluda artikli 3 kehtivusalasse. Selle minimaalse tõsidusastme hindamine on suhteline; see sõltub kõikidest kohtuasja oludest, nagu halva kohtlemise kestus, selle füüsiline ja vaimne mõju. Mõningatel juhtudel sõltub see kannatanu soost, vanusest ja tervislikust seisundist (vt *Valašinas vs. Leedu*, nr 44558/98, punkt 101, EIÕK 2001-VIII).

50. Kohus on järjekindlalt rõhutanud, et kaasnenud kannatused ja alandus peavad igal juhul ületama selle kannatuste ja alanduse astme, mida seostatakse seadusliku ravi või karistusega. Isiku tema vabadusest ilmajätmise meetmed võivad sageli sisaldada sellist faktorit. Siiski ei saa öelda, et eeluurimisvangistus iseenesest tõstatab küsimuse konventsiooni artikli 3 raames. Samuti ei saa kõnealust artiklit tõlgendada kui üldiste kohustuste sätestamist kinnipeetava vabastamiseks tervislikel põhjustel või tema paigutamiseks tsiviilhaiglasse, et võimaldada tal saada teatud liiki arstiabi. Sellele vaatamata peab riik garanteerima, et isikut peetakse kinni inimväärikut austavates tingimustes, et meetme rakendamise viis ega meetod ei põhjustaks talle kannatusi ega raskusi, mis ületaksid kinnipidamisega kaasneva vältimatu kannatustaseme ja et, võttes arvesse vangistuse praktilisi nõudeid, oleksid tema tervis ja heaolu piisavalt kindlustatud (vt *Kudla vs. Poola* [suurkoda], nr 30210/96, punktid 92–94, EIÕK 2000-XI). Kinnipidamisolude hindamisel tuleb arvesse võtta nende olude ja kaebaja poolt esitatud süüdistuste kogumõjusid (vt *Dougoz vs. Kreeka*, nr 40907/98, punkt 46, EIÕK 2001-II). Samuti tuleb arvesse võtta ajavahemikku, mille vältel kinnipeetavat vastavates tingimustes hoiti (vt *Kalashnikov vs. Venemaa*, nr 47095/99, punkt 102, EIÕK 2002-VI ja *Kehayov vs. Bulgaaria*, nr 41035/98, punkt 64, 18. jaanuar 2005).

51. Käesoleva juhtumi puhul märgib kohus esiteks, et enne kui kaebaja saadeti Murru Vanglasse karistust kandma, hoiti teda vahi all umbes kolm aastat ja seitse kuud. Sellest peaaegu viis kuud hoiti teda Jõgeva arestimajas. Ta veetis umbkaudu 38 kuud Keskvanglas, sealhulgas umbes kümme kuud Keskvangla haiglas (vt punktid 17–19 eespool). Tema kaebused puudutavad tema kinnipidamist Keskvanglas ja Jõgeva arestimajas.

52. Kohus palus osapooltel esitada lisainformatsiooni kinnipidamiskambrite suuruse ja neis kaebaja kinnipidamise ajal hoitud kinnipeetavate hulga kohta. Kohus märgib, et Jõgeva arestimajas elas umbkaudu 11 m² suuruses kambris keskmiselt neli või viis kinnipeetavat (vt punktid 20 ja 24 eespool).

Nende kambrite asustustihedus, kus kaebaja Keskvanglas olles viibis, varieerus märgatavalt. Valitsuse väidete kohaselt jäi nende kambrite suurus, kus kaebajat Keskvanglas viibimise ajal hoiti, tavaliselt 33 m² ja 39 m² vahele. Kaebaja väidete kohaselt elas tema kambris kaks kuud seitseteist kinnipeetavat. Seitsmeteistkümmene kuu jooksul oli see arv viisteist ja seitsme kuu jooksul neliteist (vt punkt 22 eespool). Kuigi Valitsuse poolt esitatud andmed kambrite suuruse ja kaebaja ühes või teises kambris viibimise aja kohta olid väga täpsed, esitasid nad siiski ainult piirid, mille vahele kinnipeetavate arv erinevates kambrites jäi (tavaliselt umbes kuus, kaheksa, kümme või kaksteist ja neliteist) ja ei viidanud, kui kaua oli kinnipeetavaid kambris neliteist ja millistel ajavahemikel oli see arv vähem kui neliteist (vt punkt 30 eespool).

Kohus leiab, et Valitsuse võimetusest esitada antud asjaolu kohta täpsemat informatsiooni, võib õigustatult teha järeldusi. Kuigi ei ole võimalik määratleda täpselt

ruumi hulka, mis antud kambrites iga kinnipeetava kohta kogu selle aja jooksul oli, märgib kohus, et isegi Valitsuse andmetele tuginedes esines perioode, mil vastava ruumi suurus oli vaid 1,81 m² Jõgeval ja 2,36 m² Keskvanglas (vt punktid 24 ja 30 eespool). Peale selle võtab kohus arvesse PTK ettekandes toodud järeldusi, mille kohaselt olid Jõgeva arestimaja ja Keskvangla kambrid tihti ülerahvastatud (vt punkt 38 eespool). Eeltoodu taustal leiab kohus, et on „väljaspool kahtlust”, et kaebajat hoiti ülerahvastatud tingimustes suurema osa tema eeluurimisvangistuse perioodist Keskvanglas ja Jõgeva arestimajas.

Pealegi, vastupidiselt *Valašinase* juhtumile, ei kompenseeritud kõnealusel juhul kinnipeetavatele nappi ruumipinda võimalusega nautida vabadust või liikumist päeval ajal magamisruumidest väljaspool (vt *Valašinase*, viidatud eespool, punkt 107). Käesoleval juhul hoiti kaebajat lukustatud kambris ja teda ei lubatud kambrist välja rohkem kui üheks tunniks päevas (vt punktid 21, 23, 25 ja 38 eespool).

Kohus leiab, et ruumipuudus kambrites koos piiratud liikumisvabadusega väljaspool kambrist ja selle ajavahemiku pikkusega, mil kaebaja neis tingimustes elas, kujutab endast tõsist faktorit, mida tuleks arvesse võtta määratlemaks, kas vaidlusalused kinnipidamisolud olid artikli 3 seisukohast „alandavad” (vt kohtuotsust asjas *Karalevičius vs. Leedu*, nr 53254/99, punktid 36-39, 7. aprill 2005, koos edasiste viidetega).

53. Kohus märgib, et ülalmainitud faktor tekkis halbade tingimuste tagajärjel neis kinnipidamisasutustes, kus kaebajat hoiti.

Kaebaja väitis, et kambrid Jõgeva arestimajas olid äärmiselt mittesanitaarsed, neis puudus ventilatsioon ja neil oli vaid üks väike aken; puudus korralik mööbel. Süüa anti vaid 1 kord päevas. Keskvanglaga seoses väitis ta, et kambrites ei olnud värsket õhku ja loomulikku valgust; toit oli olnud halva kvaliteediga. Kartserid olid olnud külmad ja niisked ja rotid olid tualetina kasutatavast august välja roninud (vt punktid 20–22 eespool).

Valitsus lükkas kaebaja väited selles osas vaid osaliselt ümber. Täpsemalt, Valitsus väitis, et Jõgeva arestimaja kambritel olid suured klaasaknad, kuigi enamikus kambritest olid need turvalisuse eesmärgil kinni müüritud, ning et iga päev oli kolm söögikorda, millest kahel serveeriti sooja toitu. Mis puutub Keskvanglas valitsenud oludesse, siis möönis Valitsus, et loomulik valgustus oli olnud ebapiisav, kuigi värskest õhust ei olnud puudust ja küttesüsteemi oli enamikus kambritest remonditud 1997.-1998. aastal. Toidu kvaliteeti kontrollisid regulaarselt meditsiinitöötajad ja haigla juhtkond (vt punktid 23 ja 25 eespool).

Kohus peab võtma arvesse PTK 1997. aasta ettekandes sisalduvat Jõgeva arestimaja ja Keskvangla kambrite tingimuste hinnangut. Vastavalt ettekandele olid kambrid Jõgeva arestimajas halvasti varustatud, oli vähe loomulikku valgust või see puudus üldse ning kunstlik valgustus ja ventilatsioon olid sageli “murettekitavalt ebapiisavad”. Toidukogused olid kasinad. Keskvangla suhtes, kus kaebaja veetis suurema osa oma eeluurimisvangistusest, toodi ettekandes esile, et hügieenitingimused olid halvad, kambrite seadmed olid väga halvas olukorras ja mustad, juurdepääs loomulikule valgusele piiratud ja ventilatsioon ebapiisav. Valitses kehv olukord. PTK kirjeldas tingimusi Eesti politsei arestimajades ja Keskvanglas kui ebainimlikke ja alandavaid (vt punkt 38 eespool). Selles kontekstis võtab kohus arvesse Valitsuse selgituse, et kinnipidamistingimused olid problemaatilised majanduslikel põhjustel ning et Keskvangla lõpetas 2002. aastal tegevuse, kuna hoonet ei peetud vanglale sobivaks (vt punktid 28 ja 42 eespool).

54. Lisaks märgib kohus, et kaebajal diagnoositi tuberkuloos rohkem kui kaks aastat peale vahi alla võtmist ja seetõttu tundub väga tõenäoline, et ta nakatus

kinnipidamisasutuses viibimise ajal. Kuigi see asjaolu iseenesest ei viita artikli 3 rikkumisele, arvestades eriti, et kaebaja sai ravi (vt, vajalike kohandustega, *Khokhlich vs. Ukraina* nr 41707/98, 29. aprill 2003), peab kohus seda siiski kaebaja üldiste kinnipidamisolude iseloomulikuks faktoriks.

55. Lõpetuseks, mis puudutab Valitsuse väiteid, et riigiorganitel ei olnud kavas kaebajale ei füüsilisi ega vaimseid kannatusi põhjustada, kordab kohus, et kuigi küsimus, kas kohtlemise eesmärk oli kannatanu häbistamine või alandamine on asjaolu, mida tuleb arvesse võtta, ei saa taolise eesmärgi puudumine välistada artikli 3 rikkumist (vt *Peers vs. Kreeka*, nr 28524/95, punkt 74, EIÕK 2001-III ja *Kalashnikov*, viidatud eespool, punkt 101).

56. Eelmainitu valguses võtab kohus arvesse, et eespool kirjeldatud kaebaja kinnipidamise asjaolud, eriti ülerahvastamine, ebapiisav valgustus ja ventilatsioon, üldine kehv olukord, halvad hügieenitingimused ja kambrite halb seisukord, kombineerituna kaebaja tervisliku seisundi ja ajavahemikuga, mille kestel teda sääraustes tingimustes hoiti, olid piisavad põhjustamaks kannatusi ja raskusi, mis ületasid kinnipidamisega kaasneva vältimatu kannatustaseme.

57. Kohus leiab eeltoodust tulenevalt, et tegemist on konventsiooni artikli 3 rikkumisega.

II. KONVENTSIOONI ARTIKLI 41 KOHALDAMINE

58. Konventsiooni artiklis 41 sätestatakse:

„Kui kohus leiab, et konventsiooni või selle juurde kuuluvaid protokolle on rikutud ja Kõrge Lepinguosalise siseriiklik õigus lubab ainult osalist hüvitust, võib kohus vajadusel määrata kahjustatud poolele õiglase hüvituse.”

A. Kahjutasu

59. Kaebaja ei esitanud mingisugust nõuet kulude hüvitamiseks, kuid nõudis üks miljon eurot hüvituseks kinnipidamistingimuste põhjustatud kannatuste ja hädade eest, mis rikkusid ta tervise.

60. Valitsus ei esitanud nõude kohta märkusi.

61. Kohus leiab, et kaebaja on konventsiooni artikli 3 rikkumise tulemusena kannatanud mittevaralist kahju. Otsustades õiglastel alustel ja võttes arvesse käesoleva kohtuasja olusid, mis hõlmavad suhteliselt pikka kinnipidamisperioodi alandavates tingimustes, mõistab kohus kaebajale 3000 eurot mittevaralise kahju eest, lisaks võimalikud maksud, mida võidakse sellelt summalt võtta.

B. Viivis

62. Kohtu arvates on sobivaks viivisemääraks Euroopa Keskpanga laenuintressi piirmäär, suurendatuna kolme protsendipunkti võrra.

SELLEST LÄHTUVALT KOHUS ÜHEHÄÄLSELT:

1) leiab, et konventsiooni artiklit 3 on rikutud;

2) leiab, et:

a) kostjariik peab kolme kuu jooksul pärast konventsiooni artikli 44 lõike 2 kohast kohtuotsuse lõplikuks muutumist maksma kaebajale 3000 (kolm tuhat) eurot mittevaralise kahju eest, mis arvutatakse ümber Eesti kroonidesse maksmispäeval kehtiva vahetuskursi alusel, lisaks võimalikud maksud, mida võidakse sellelt summalt võtta,

b) eespool nimetatud kolmekuulise tähtaja lõpu ja tasumise vahelise aja eest tuleb maksta lihtviivist eespool nimetatud summalt määrat järgi, mis vastab Euroopa Keskpanga laenuintressi piirmääradele, suurendatuna kolme protsendipunkti võrra

3) *jätab rahuldamata* ülejäänud osa kaebaja nõudest õiglase hüvituse saamiseks.

Koostatud inglise keeles ja tehtud teatavaks kirjalikult 8. novembril 2005 EIÕK reglemendi 77. reegli punktide 2 ja 3 kohaselt.

Michael O'Boyle
sekretär

Nicolas Bratza
esimees